

marina i fluvial de la variant radical *fond-*, hi hem de comptar la creació de *fondària*. Certament molt antic a les Illes (ex. de B. Ferrà en *AlcM*) i avui fortament arrelat més o menys a tot el Princ. (veg. la cita de Coromines, infra, sobre *fonera*); però si llegim tot el que ens explica Vergés i Paulí de les qüestions de pesca i navegació, relatives a la fondària de l'Ebre (*Espurnes de la Llar* v, 106), ens fem càrrec que en això Tortosa compta tant o més que les Balears i València.

Tenint en compte que l'ús d'*ària*, per a abstractes dimensionals, si no és enterament peculiar del català, a penes es troba a fora, i és en la nostra llengua on ha pres més volada, i que no és en aqueixa mena d'abstractes on un tractament fonètic erudit sembla més natural, ens preguntem si tant o més que erudit no tingué això un punt de partida mossàrab: no oblidarem que *fondària*, estrany al cat. antic, no es documenta fins al S. xvii (M. Agustí, 1617); de tota la sèrie *curtària*, *llargària*, *altària*, *amplària*, *forària*, és *fondària* el que ha estat sempre més vivaç i descabdellat, i cap d'ells no es troba en occità antic (tampoc els derivats corresponents de *long* o de *pre(g)on*); el tractament moss. *-air*, *-aira*, és el que correspon a -ARIUS, -ARIA, i al cat. *-er*, *-era*, en el nivell popular-hereditari, i dins el conjunt fonètic de les variants locals mossàrabs, *-aira*/*-ara*/*-àira*/*-iàra* (veg. ací *CONTIER*, *COSSIER* i per als altres *EntreDL* I, 97-101), no sols una altra variant *-arja* és cosa d'esperar sinó que de fet es troba documentada per casos allí citats com *Alanària*/*Llanaira*, *colombari*/*colombair*/*colombaire*, *Llucalcari*, *Llucalari*, etc.

Estudis més descabdellats de la nostra teoria de formació de mots, no podran deixar de tenir en compte la probabilitat que la forma *fondària* de les terres de l'Ebre i de les Albuferes valencianes i mallorquines, vagi fer un paper de primer pla en la propagació d'aquest singular sufix (cf. el cas de *-aive* propagat també al català general modern, si bé ací en col·laboració amb l'occitanisme, *LleuresC*, 273-4, *EntreDL* I, 98, n. 9). Llavors *fondària* es presentarà com la correspondència del *fonera* del Nord (veg. infra), i en propagar-se cap aquestes terres nòrdiques es produí allí una variant *funàri(ə)* que sentim a la Costa Vermella (Banyuls; «a la mar, a tal *funàri* veurem tal senya», *Cotlliure*, 1960).

Més extensions dels usos aquàtics o marins del radical *fond-*. *Fondura* en català s'ha trobat només amb referència a una artèria de reg rossellonesa («faran la agulla de aquella *fondura* e amplitut que tenia antigament» a. 1531, *InvLC*), «fora los abismes y *fondures* dels rius», cita *AlcM* del *Cordial* de Dionís traduït per B. de Vallmanya (incunable valencià de 1495) i pels mateixos anys escrivia «no tentara yo navegar en la mar e *fondura*» el valencià Fc. Carroç segons *DAG*. Si no estic mal informat, en la perifèria mallorquina *fondo* substantiu s'usa preferentment com a terme de topografia marina: a Estellencs en tot cas *Es Fondo d'en Virondell* és dins mar (m. Mascaró, 15E10), si bé jo, en lloc d'això, vaig sentir *fondó d'en mirondé!* (1964): el cas és que és marí i que té *fond-*.

En fi, una sèrie de formes que ja pertanyen a la llengua navegatòria de tot el domini, i per tant deuen venir d'una antiguitat considerable: *donar fondo* per 'ancorar' («dar *fondo* o llansar l'àncora per assegurar una nau; id. per estar una nau en algun lloc; avem *dat fondo* a aquella isla: avem pres port --»), Lacav.; «*fondo* del mar» en el *DTO*. 1670 ja es deu referir a això; *donar fondo* és avui general, sentit a L'Escala (1937), Sant Pol (1915ss.), Bna. i pertot.

*Fondejar*⁸ [Belvitges, Lab. 1839]; *fondeyar*, diccionari Figuera, Amengual, també general a tota la costa (exs. de Ruyra i Pous i Pagès, en *AlcM*); *estar a la fonda* o *quedar-se a la fonda*: «tu, Patró, a poques braces de la platja queda't a la *fonda*: quan jo et faci un crit, tira l'àncora en mar», Coromines (*Putxinellis*, p. 194), «tres barcasses desarborades reposaven a la *fonda*, vora vora de la riba protectora», Ruyra (*Pinya de Rosa* II, 45). Les *fondes* són unes cordes que formen part dels aparells de carregar i descarregar: «funes excipiendis oneribus clitellae coniunctae, vel funes sarcinariū», OPou (*ThPu.*, 38). *Fondeig*; *fondejador*.

Altament, fora del radi d'acció nàutic, trobem també el radical *fond-*, però en part és només en les terres de substrat mossàrab; i, en la resta dels casos, es tracta de propagacions modernes que parteixen en part d'aquestes zones, en part de la llengua marina. *Fondada* 'fondalada' és quasi només valencià i de la Conca de l'Ebre: «La *fondà* de les Majanes» Rellu, «el Perico és una *fondada* al peu de la Talaia» Quatretonda, i *AlcM* ho localitza només a Xàtiva i Gandesa (jo ho he sentit un poc més enllà: a Figuerola del Camp i a Cubells: «Tòrric és una *fondada* que hi ha a la Serra d'Aixerà», 1964). Quant a *Fondó* són conspicus els pobles *El Fondó dels Freres* i *Fondó de les Neus* entre Crevillent i Monòver, però n'hi ha d'altres en terra valenciana, no sols *El Fondonet* partideta de Novelda (1963), i cf. supra un cas mallorquí; *fondonada* 'fondalada' sento a Montroi (1962) i a Calaceit (*AlcM*), i també en sé un en ple Pirineu però és a l'Alta Ribagorça («aquella *fondonada* de dalt de la serra», Betesa, 1957).

Fondal ja hem vist que parteix d'un ús adjectiu registrat en un mall. del S. xiv, i és encara adjectiu en «*La Font Fondal*» en el Canigó (Estoer, 1960), *Camp Fondal* a Er (*AlcM*). Però aviat degué anar-se limitant a la substantivació un *fondal* 'clotada', que trobem des de l'Agricultura de M. Agustí (1617); i en efecte això ha pres peu profundament en les terres del Nord: «*fondal*: hondonada» [Belv.; *DAMen.*], ja freqüent en Verdaguer («cabussa al *fondal* negre lo penyal que hi aguayta», *Atl.* de 1867 I, 36c; eliminat en la versió de 1877) i se'n citen casos en proses de Verdaguer i de Costa i Llobera.

En el cat. central aquest substantiu és menys usual que *fondalada*, però a Coromines ja li cridà l'atenció el 1898 a l'Alt Empordà («del *fondal* d'aquí sota, a la muntanya» anotat a Bassegoda, 1898). I també una mica pertot a les muntanyes del Princ., fins a Tortosa i tot: «quan als *fondals* del barranc de Sant Antoni